

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg.
— Karl Joël τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Basel. — Ernst Hoff-
man τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank,
τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero τακτ.
καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Ραφ. Δήμου, καθ. τοῦ
Πανεπιστημίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμ. — Κ. Τριανταφυλλό-
πουλος τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Faust
ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσυμαδὸς σύμβου-
λος ἐπικρατείας. — Χ. Τζωρτζόπουλος τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης. — Franz Bœhm ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg
— Παν. Κανελλόπουλος καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Κωνσταν-
τῖνος Τσάτσος ἔκτ. καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδορα-
κόπουλος τακτ. καθ. Πανεπιστημίου Θεσβνίκης. — Θεμ. Τσάτσος
ὑφηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΡΩΝ 41

1933

ΤΟ "ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ,, ΤΟΥ LEOPOLD VON WIESE")

Υ Π Ο

ΠΑΝΑΓ. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Νεώτερα συστήματα κοινωνιολογίας, συστήματα καταρτισθέντα ἀφ' ἧς ἡ κοινωνιολογία, περιορίσασα τὰς φιλοδοξίας της, ἀνήχθη εἰς ἰδιότυπον καὶ δὴ εἰδικὴν πλέον ἐπιστήμην, δὲν ὑπάρχουν πολλά. Ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν νεωτέρων συστημάτων, τινὰ—ὡς κατ' ἐξοχὴν τὸ πολύτομον σύστημα τοῦ Franz Oppenheimer—συνεχίζουν τὴν παράδοσιν τοῦ Auguste Comte καὶ ἐμφανίζονται ὡς πολύτιμοι μὲν, πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν ὅμως ὡς εἰδικὴν ἐπιστήμην ἐλαχίστην σχέσιν ἔχουσαι ἐγκυκλοπαιδεῖαι γνώσεων. Περισσότερον δικαιοῦνται νὰ διεκδικήτουν τὸν τίτλον «συστήματος» τῆς κοινωνιολογίας ἔργα, τὰ ὅποια δὲν φέρουν τὸν τίτλον τοῦτον, ὡς π.χ. τὸ θεμελιῶδες σύγγραμμα τοῦ Max Weber «Wirtschaft und Gesellschaft», παρὰ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἔργον τοῦ Oppenheimer ἢ αἰ πενιχραὶ ἐκεῖναι εἰς περιεχόμενον ἐγκυκλοπαιδεῖαι, ὡς ἡ τοῦ Νοτιοαμερικανοῦ Corpejo, αἱ ὅποια στεροῦνται μάλιστα τοῦ χαρακτηρίζοντος τὸ σύγγραμμα τοῦ Oppenheimer ἀφαντάστου πλούτου γνώσεων.

Ἐκ τῶν νεωτέρων συστημάτων κοινωνιολογίας ἐλάχιστα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια—ἂν καὶ δὲν συμπίπτουν βεβαίως πλήρως εἰς τὴν κατεύθυνσιν καὶ τὴν κεντρικὴν των γραμμῶν—δικαιοῦνται νὰ λάβουν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς κοινωνιολογίας ὡς «εἰδικῆς» πλέον ἐπιστήμης. Ἡ «κοινωνιολογία» τοῦ Georg Simmel δικαιοῦται ἀσφα-

Leopold von Wiese, System der allgemeinen Soziologie als Lehre von den sozialen Prozessen und den sozialen Gebilden der Menschen (Beziehungslehre), Verlag Duncker und Humblot, München 1933, σελ. XVI+672.

λῶς νὰ λάβῃ τοιαύτην θέσιν, ἂν καὶ δὲν ἐγράφη βεβαίως μὲ πρόθεσιν συστηματικὴν καὶ θίγει ὠρισμένα μόνον κατ' ἐλευθέραν προαίρεσιν ἐκλεγέντα προβλήματα τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Μὲ συστηματικώτερον περιεχόμενον ἐμφανίζονται τὰ ἔργα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐξεδόθησαν εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἀφ' ἧς ἐπετεύχθη διὰ τοῦ Giddings, τοῦ Ross καὶ τῶν ὁπαδῶν ἰδίᾳ τοῦ «Behaviorism» ἢ ὑπερνίκησις τοῦ βιολογισμοῦ τοῦ Herbert Spencer καὶ τοῦ ἐλάχιστα εὐτυχῶς ἐπιδράσαντος «ἐρασιτεχνισμοῦ» τοῦ Lester F. Ward. Ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης — (εἰς τὰς δύο αὐτὰς χώρας ἀνεπτύχθη ἄλλως τε κυρίως ἢ νεωτέρα κοινωνιολογία) — ἐνεφανίσθησαν ὑπὸ συστηματικὴν μορφήν ἔργα, ὡς τὰ τῶν Alfred Vierkandt καὶ Othmar Spann. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν συστημάτων τούτων τῆς κοινωνιολογίας ἀνήκει, παρ' ὅλην τὴν θεμελιώδη διαφορὰν, ἡ ὁποία τὸ χωρίζει ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν τῶν προμνημονευθέντων Γερμανῶν συγγραφέων, τὸ ἔργον τοῦ Leopold von Wiese.

Ἡ διέπουσα τὴν «κοινωνιολογίαν» τοῦ Leopold von Wiese κατεύθυνσις εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς προηγουμένης ἐκδόσεως τοῦ ἔργου του, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐμφανισθῆ κεχωρισμένον εἰς δύο μέρη, τὴν «Beziehungslehre», ἐκδοθεῖσαν ἐν ἔτει 1924, καὶ τὴν «Gebildelehre», ἐκδοθεῖσαν ἐν ἔτει 1929. Ἡ νέα ἐκδοσις εἶναι ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρα εἰς περιεχόμενον. Εἰς αὐτὴν προσετέθησαν καὶ τμήματα ἀπολύτως νέα, συγκεκριμένως δὲ ἡ ἐκτενὴς εἰσαγωγή, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἐξαιρετικῶς διαφωτιστικὴν καὶ λεπτὴν ἐπισκόπησιν τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς κοινωνιολογίας κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας δεκαετηρίδας, ὡς καὶ τὸ κεφάλαιον περὶ κοινωνικῶν καταστάσεων (Stände) καὶ τάξεων καὶ ὁλόκληρος ἡ προσηρητημένη ὡς παράρτημα τῆς «γενικῆς» κοινωνιολογίας ἀνάπτυξις προβλημάτων τινῶν τῶν ἀποκαλουμένων ὑπὸ τοῦ Wiese «εἰδικῶν» κοινωνιολογιῶν (τῆς κοινωνιολογίας π.χ. τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς «βιοκοινωνιολογίας»). Διὰ τῶν νέων ὅμως τούτων προσθηκῶν καὶ τῆς πλουσιωτέρας ἐμφανίσεως τοῦ ἔργου δὲν μετεβλήθη οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἡ ἀρχή, ἀφ' ἧς εἶχεν ὀρμηθῆ καὶ εἰς τὴν προηγουμένην ἐκδοσιν τούτου ὁ συγγραφεύς. Ἡ ἀρχή, ἡ ὁποία κυρίως διέπει τὸν L. v. Wiese καὶ ἐμφανίζει τοῦτον συνδεόμενον ἀφ' ἐγὼς μὲν πρὸς τὸν Georg Simmel καὶ ὠρισμένα ἐκ τῶν παλαιωτέρων ἔρ-

γων τοῦ *Vierkandt*, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀμερικανικοῦ «*Behaviorism*», ὑπεστηρίχθη τελευταίως ἐν Γερμανίᾳ (ἐν μέρει τοῦλάχιστον) καὶ ὑπὸ τοῦ *Johann Plenge*, συνίσταται δὲ ἐν ταῖς γενικωτάταις αὐτῆς γραμμαῖς εἰς τοῦτο: ὅτι ἡ κοινωνιολογία ὀφείλει κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον νὰ ἐρευνᾷ, νὰ ὀρίζει καὶ νὰ ἀναλύῃ τὰς «μορφὰς» καὶ οὐχὶ τὸ περιεχόμενον τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, ἀρνούμενη μάλιστα τὰς μορφὰς ταύτας κατὰ προτίμησιν οὐχὶ ἐκ τῆς ἱστορικῆς διαδοχῆς τῶν φαινομένων, ἀλλ' ἐκ τῆς «ταύτοχρόνου», κατὰ παράλληλον τρόπον σημειουμένης, «καθημερινῆς» ἐκδηλώσεώς των. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, καθ' ἣν ἡ κοινωνιολογία ὀφείλει νὰ ἐρευνᾷ κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον τὸ «*Nebeneinander*» καὶ οὐχὶ τὸ «*Nacheinander*» τῶν φαινομένων, διατυπωθεῖσα κυρίως καὶ φανατικῶς ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ *Leopold von Wiese*, διακρίνει τοῦτον ὀξικῶς ἀπὸ τῶν πλείστων Γερμανῶν κοινωνιολόγων καὶ δὴ αὐτῶν τούτων τῶν νεωτέρων. Ὁ *Alfred Weber*, ὁ *Werner Sombart*, ὁ *Hans Freyer*, ὡς καὶ οἱ *Μαρξισταὶ* καὶ οἱ ἐκ τοῦ *Μαρξισμού* κατὰ βάθος ὀρμώμενοι ὀπαδοὶ τῆς λεγομένης «κοινωνιολογίας τῆς γνώσεως», οἱ ὅποιοι, πρωτοστατοῦντος τοῦ *Karl Mannheim*, ζητοῦν νὰ ὀρίσουν τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἀσκοῦν αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι ἐπὶ τὰς ἰδεολογίας, θεωρίας καὶ ἐν γένει ἐπὶ τὴν ἐπιστήμην, ἀνάγουν εἰς κύριον ἀντικείμενον κοινωνιολογικῆς ἐρεῦνης τὴν ἱστορικὴν τῶν φαινομένων ἀκολουθίαν, ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψουν ἢ τοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι κινοῦν καὶ μεταβάλλουν διαρκῶς τὰς κοινωνικὰς μορφὰς τῆς ζωῆς, ἢ τὸ νόημα καὶ τὴν φυσιογνωμίαν ἑκάστης τῶν κοινωνικῶν τούτων μορφῶν καὶ τῶν περιόδων ἐν γένει τῆς ἱστορίας. Δὲν ἀρνοῦνται βεβαίως οἱ κοινωνιολόγοι αὐτοὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ὑπάρχη καὶ κοινωνιολογία ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ *Leopold von Wiese*—(μόνον ὁ *Freyer* ἀποκρούει ταύτην ἀπολύτως, ἐν ᾧ ὁ *Alfred Weber*, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ *Max Weber*, ἀναγνωρίζει κατ' ἀρχὴν ὡς θεμιτὴν πᾶσαν κατεύθυνσιν διάφορον πρὸς τὴν ἰδικήν του)—, καλλιεργοῦν ὅμως σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὴν σχέσιν τῆς κοινωνιολογίας πρὸς τὴν ἱστορίαν, προσπαθοῦντες—καὶ ὅταν ἀκόμη ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ συλλάβουν φαινόμενα καθημερινῶς ἐπαναλαμβανόμενα (τοῦτο ἀφορᾷ εἰδικώτερον τὸν

Sombart)—να όρίσουν ταῦτα ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ ἱστορικῶς ἀποκαλυπτόμενον καὶ ποικίλον μάλιστα κατὰ τὰς ἐποχὰς περιεχόμενόν των.

Θὰ ἦτο ἐσφαλμένον, ἐὰν ἐχαρακτηρίζομεν τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἀνωτέρω κοινωνιολόγων ὡς ἀποκλείουσιν τὴν τοῦ von Wiese ἢ καὶ ἀντιστρόφως. Ἀμφότεραι αἱ κατευθύνσεις ἔχουν τὸ αὐτὸ δικαίωμα ὑπάρξεως, νομίζομεν δέ, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ διεκδικήσουν τὸ τοιοῦτον δικαίωμα ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ πλαισίῳ τῆς κοινωνιολογίας ὡς ἰδιοτύπου ἐπιστήμης. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο νομίζομεν μάλιστα, ὅτι ἡ κοινωνιολογία δικαιούται καὶ πρέπει, ἐφαρμόζουσα τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὀρίσει ἤδη αὐτὸς οὗτος ὁ Auguste Comte, νὰ διατηρήσῃ τὴν διάκρισιν μεταξὺ «κοινωνικῆς στατικῆς» καὶ «κοινωνικῆς δυναμικῆς». Τὸ νὰ καλλιεργήσῃ τις ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς αὐτὰς τῆς κοινωνιολογίας κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἱκανοποιῶνται πλήρως ἀμφοτέραι, χωρὶς νὰ ἀδικῆται ἡ μία πρὸς ὄφραϊος τῆς ἄλλης, εἶναι βεβαίως δύσκολον. Φυσικώτερον εἶναι, ἐφ' ὅσον ἐκάστη τούτων προῦποθέτει ἰδιαιτέραν ψυχικὴν διάθεσιν, νὰ συμβαίῃ τὸ ἀντίθετον. Αὐτὸς οὗτος ὁ Comte ἐμφανίζει εἰς τὸ σύστημά του τὴν «κοινωνικὴν στατικὴν» ὄχι ἀπλῶς ὑπὸ μορφὴν ἐξαιρέτως ἀτροφικὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν συνέλαβε τὰ προβλήματα τῆς καὶ ὅτι θεωρεῖ ταύτην μᾶλλον ὡς εἰσαγωγικόν τι παράρτημα τῆς «δυναμικῆς» τῆς κοινωνιολογίας.

Οὔτε ἦτο ὅμως δυνατόν νὰ συλληφθῶν πράγματι εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἔζησεν ὁ Comte, τὰ προβλήματα τῆς «κοινωνικῆς στατικῆς». Ἐν ᾧ ἡ «κοινωνικὴ δυναμικὴ» — (διατηροῦμεν τοὺς ὅρους τούτους μόνον ἐκ συμβατικῆς ἀνάγκης)—, συγγενεύουσα, ἐν πολλοῖς μάλιστα συνυφαινομένη καὶ συγχεομένη πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, εἶχε πολλὰ προηγούμενα καὶ πρότυπα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο δυνατόν νὰ θεμελιωθῇ, ἡ «κοινωνικὴ στατικὴ» προῦπέθετεν ἀκόμη καλλιέργειαν μακράν, προῦπέθετε κυρίως τὴν ὑπερνίκησιν τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀκράτου καὶ ἐν πολλοῖς «ἀκρίτου» ἱστορισμοῦ διὰ νὰ φθάσῃ ἐκεῖ, ὅπου ἔφθασε κυρίως διὰ τοῦ κοινωνιολογικοῦ συστήματος τοῦ Leopold von Wiese. Τὸ σύστημα τούτου ἀποτελεῖ τὴν πληρεσιέραν καὶ ἐπὶ

πρωτοτύπων κατ' ἀρχὴν γραμμῶν βασιζομένην ἀνάπτυξιν τῆς «κοινωνικῆς στατικῆς».

Τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, ἀφ' ἧς ὀρμαῖται ὁ von Wiese, ἐμνημονεύσαμεν ἤδη ἀνωτέρω. Οὗτος, ἀποκλείων ἀπὸ τὴν σφαιρὰν τῆς ἐρεῦνης του, τὴν ἱστορικὴν διαδοχὴν τῶν φαινομένων, συλλαμβάνει καὶ ἀναλύει τὰς μορφὰς ἐκείνας τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, αἱ ὁποῖαι, ἀπαλλασσόμεναι τοῦ ἐκάστοτε προσδιδομένου εἰς αὐτὰς περιεχομένου, ἐμφανίζονται ὡς διαρκῶς ἐπαναλαμβανόμεναι, καὶ ὑπετέλουν χθές, ὅπως θὰ ἀποτελοῦν καὶ αὔριον τὴν καθημερινὴν (καὶ φυσικῶς αἰωνίαν) πραγματικότητα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Αἱ μορφαὶ αὗται—ὄχι μόνον αἱ θετικαὶ ἢ φιλικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρνητικαὶ ἢ ἐχθρικαὶ—τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, μορφαί, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται δι' ἀφαιρέσεως καὶ δηλοῦν λογικῶς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἄνθρωποι πλησιάζουν πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἀπομακρύνονται ἀπ' ἀλλήλων, οὔτε τοὺς σκοποὺς ζητοῦν νὰ συλλάβουν, χάριν τῶν ὁποίων συμβαίνει ἐκάστοτε τὸ γεγονός τοῦτο, οὔτε τὰ στοιχεῖα τῆς ψυχολογικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸ νὰ πλησιάζωμεν τινὰ ἢ νὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τινος, ζητοῦν γενικευτικῶς νὰ περιλάβουν. Παρ' ὅλην τὴν σημασίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει βεβαίως ἡ ψυχολογία διὰ τὴν κοινωνιολογίαν, ὁ von Wiese κατώρθωσε νὰ διακρίνῃ τὰς ἐπιστήμας ταύτας πλήρως ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τὸν ἐβοήθησεν ἰδιαίτερος ἡ περὶ τὰ γνωσιολογικὰ προβλήματα συστηματικῶς καλλιεργηθεῖσα ἐν Γερμανίᾳ ἐρευνα—(εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κυρίως ἡ ἐρευνα τοῦ Simmel)—, ἡ ὁποία ἀπὸλλεξε τὴν γερμανικὴν κοινωνιολογίαν τῆς κρατούσης καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἀκόμη συγχύσεως μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ψυχολογίας. Ὁ Leopold von Wiese δὲν ἔμεινε μάλιστα εἰς τὴν διαφορὰν, τὴν ὁποῖαν ἐθέσπισε μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν τούτων ὁ Simmel—διαφορὰν, ἡ ὁποία, ὡς διευκρινήθη ὑπὸ τοῦ Simmel, ὑπαγορεύεται γενικώτερον ὑπὸ τῆς διακρίσεως μεταξὺ φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιστημῶν—, ἀλλ' ἐπροχώρησε πολὺ περισσότερον, διακρίνας τὴν ψυχολογικὴν διαδικασίαν, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ πρὸς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, ἀπὸ τὴν «κοινωνικὴν» διαδικασίαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν θετικὴν ἢ ἀρνητικὴν πρὸς ἄλλους σχέσιν μας καὶ ἡ ὁποία, ἀνεξαρτήτως τοῦ νοήματος καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν σχέσεων

μας, σκοποῦ, ὁ ὁποῖος ὁπωσδήποτε διακρίνεται ἀπὸ τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν, διαφέρει θεμελιωδῶς ἀπὸ τὴν «ψυχολογικὴν διαδικασίαν» καὶ ὡς ἐκ τοῦ διαφόρου οὕτως εἶπειν «τόπου», εἰς τὸν ὁποῖον ἐκδηλοῦται. Τοῦτο κυρίως ἔχει σημασίαν διὰ τὸν von Wiese. Καὶ ἔχει τοσοῦτῳ μᾶλλον σημασίαν, καθ' ὅσον οὗτος δὲν παραδέχεται, ὅτι ἡ κοινωνιολογία, εἰδικώτερον δὲ ἡ περὶ τῶν σχέσεων διδασκαλία, ἀποτελεῖ «πνευματικὴν» ἐπιστήμην καὶ διακρίνεται ὡς τοιαύτη ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ὁ von Wiese θεωρεῖ τὴν κοινωνιολογίαν ὡς ἀνήκουσαν εἰς τρίτην τινὰ σφαιρὰν ξένην τόσον πρὸς τὰς φυσικὰς, ὅσον καὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς (ὀρθότερον: ἱστορικὰς) ἐπιστήμας, ἀποκρούων ἐπιμόνως τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ὡς φυσικῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ὀξεῖαν ἀντίθεσιν, τὴν ὁποῖαν χαράσσει ἰδίᾳ ὁ Sombart μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ Leopold von Wiese μῆς χρεωστεῖ ἀναλυτικώτεραν τινὰ θεμελίωσιν τῆς θεωρίας του, καθ' ἣν ἡ κοινωνιολογία συνιστᾷ τρίτον εἶδος ἐπιστήμης, τρίτην σφαιρὰν ἐπιστημῶν, ἡ ὁποία εἶναι ξένη τόσον πρὸς τὰς φυσικὰς ὅσον καὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς ἢ ἱστορικὰς ἐπιστήμας. Τὶ σημαίνει ἡ τρίτη αὕτη σφαιρὰ; Ἀποτελεῖ αὕτη μικτὴν τινὰ κατάστασιν μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων ἢ τρίτον τι τελείως διάφορον πρὸς αὐτάς; Ἐξ ὧν γράφει δέον νὰ συναχθῆ, ὅτι ἡ διδασκαλία του κλίνει πρὸς τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν. Ἐρωτᾶται ὁμως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει: ἐὰν ἡ διάκρισις μεταξὺ φυσικῶν καὶ πνευματικῶν (ὀρθότερον ἱστορικῶν) ἐπιστημῶν ἀφορᾷ κυρίως τὰ ἀντικείμενα τούτων καὶ οὐχὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐρευνῶνται ταῦτα (ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον, αἱ ἱστορικαὶ τοῦλάχιστον ἐπιστήμαι διακρίνονται καὶ πρὸς ἀλλήλας πλήρως), ἐὰν συνίσταται συγκεκριμένως ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διάκρισις εἰς τὸ ὅτι αἱ ἱστορικαὶ ἐπιστήμαι, ἀντιθέτως πρὸς τὰς φυσικὰς, ἔχουν ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συμβαίνει ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρώπων—(καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι καὶ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἐν τῷ πλαισίῳ τούτῳ ἐκτυλίσσεται)—, πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ κοινωνιολογία νὰ θεωρηθῆ ξένη πρὸς ἀμφοτέρας τὰς οὕτω πως διακρινομένας ἀπ' ἀλλήλων σφαιρὰς τῶν ἐπιστημῶν; Ποῦ πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ αὕτη τὸ ἀντικείμενόν της, ἐὰν τοῦτο εἶναι ἔξω καὶ τοῦ ἀπλῶς φυσικοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι; Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο

νομίζομεν, ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ L. von Wiese κά-
ποιο κενόν, τὸ ὁποῖον δυσκόλως δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν πληρούμε-
νον διὰ τῶν ἐλαχίστων καὶ γενικωτάτων παρατηρήσεων, μὲ τὰς ὁποίας
ἀντιμετωπίζει οὗτος τὸ πρόβλημα. Ὑποπτευόμεθα, ὅτι ὁ L. von
Wiese, ἀποφαινόμενος, ὡς ἀπεφάνθη, περὶ τοῦ θεμελιώδους τούτου
ζητήματος τῆς διακρίσεως τῶν ἐπιστημῶν ἀπ' ἀλλήλων, ἠθέλησεν
ἀπλῶς νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν διάθεσιν, ὅπως τοποθετήσῃ ἑαυτὸν πέραν τῆς
ἀντιθέσεως μεταξὺ ἰδεαλισμοῦ καὶ ὕλισμοῦ. Προϋποθέτει ὁμως ἄρα γε
ἡ ὑπερνίκησις τῆς ἀντιθέσεως αὐτῆς—ὑπερνίκησις, ἡ ὁποία ἐπεχειρήθη
καὶ ὑπ' ἄλλων κοινωνιολόγων, ὡς ὁ Ferdinand Tönnies, ὁ
Alfred Weber καὶ ὁ Karl Dunkmann—τὴν ἀναγωγὴν τῆς
κοινωνιολογίας εἰς τρίτην τινα σφαιραν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ὑποστήρι-
ξιν τῆς θέσεως, καθ' ἣν ἡ σφαιρα αὕτη οὔτε πρὸς τὰς φυσικάς,
οὔτε πρὸς τὰς ἱστορικάς ἐπιστήμας ἔχει σχέσιν; Δὲν νομίζομεν
ὅτι τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον. Δὲν νομίζομεν κἂν ὅτι τοῦτο εἶναι δυνατόν.

Ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον συμφωνοῦμεν πλήρως πρὸς τὸν Leopold
von Wiese καὶ τὸ ὁποῖον συνδυάζει οὗτος ἐν μέρει πρὸς τὴν ἀνω-
τέρω ὑπὸ συζήτησιν τεθειῖσαν θεωρίαν του, εἶναι τοῦτο: ὅτι, ἀντιθέ-
τως πρὸς τὴν συμπίπτουσαν κατὰ βάθος διδασκαλίαν τόσον τῶν πα-
λαιότερων «νατουραλιστῶν» (ἰδίᾳ τῶν «ὀργανολόγων» καὶ «βιολογι-
στῶν»), ὅσον καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἰδεαλισμοῦ ὀρμωμένων «οἰκουμενιστῶν»,
ὡς ὁ Othmar Spann, ἡ κοινωνία δὲν ἀποτελεῖ οὔτε φυσικὸν
οὔτε ἰδανικόν τινα ὀργανισμόν, δὲν ἀποτελεῖ ὅλον τι αἰσθητῶς ἢ ἔστω
καὶ νοητῶς συλληπτόν. Ἡ «κοινωνία» δὲν ὑπάρχει κατὰ βάθος ὡς
«οὐσιαστικόν» καὶ δὲν διακρίνεται π. χ. ἀπὸ τοῦ «ἀτόμου», ὡς ἐὰν τοῦτο
ἀπετέλει τὸ μέρος τῆς «κοινωνίας» ἢ καὶ ὄντοτητα ἀντιπαρατασσομέ-
νην εἰς αὐτήν. Κρίνων ὁ L. v. Wiese ἄλλοτε τὸ ἄρθρον «ἀτομικι-
σμός», τὸ ὁποῖον εἶχε δημοσιεύσει ὁ H. Dietzel εἰς τὸ «Hand-
wörterbuch der Staatswissenschaften,» εἶχε παρατηρήσει
ἐπιγραμματικώτατα: «οὐδὲν ὑπάρχει τὸ μόνον ὡς ἄτομον καὶ οὐδὲν τὸ
μόνον ὡς κοινωνία ἰσχυρόν». Ἡ μόνη διάκρισις, ἡ ὁποία ὑπάρχει—καὶ
τοῦτο εἶχε τονίσει ὁ L. von Wiese καὶ εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν
τοῦ συστήματός του, ἀναπτύσσει δὲ καὶ εἰς τὴν συμπληρωθεῖσαν γεω-
τάτην ἔκδοσίν του διεξοδικώτερον—, εἶναι ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ «προ-

σωπικοῦ Ἐγὼ» καὶ τοῦ «κοινωνικοῦ Ἐγὼ» τῶν ἀνθρώπων. Δὲν πρόκειται νὰ σταματήσωμεν εἰς τοὺς ὅρους καὶ νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὀρθότητά των. Αὐτὸς οὗτος ὁ Leopold von Wiese δὲν ἀποδίδει εἰς αὐτοὺς ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει σημασίαν, εἶναι, ὅτι ἡ διάκρισις, τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ οὗτος διὰ καθαρῶς λογικῆς ἀφαιρέσεως—(εἰς τὴν πραγματικότητα βεβαίως οὔτε τὸ προσωπικὸν Ἐγὼ, οὔτε τὸ κοινωνικὸν ἐκδηλοῦται μόνον καὶ ἀμιγές, ἀλλ' ἀμρότερα συνυφαίνονται εἰς ποικιλλούσας κατὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς περιστάσεις ἀναλογίας)—, ἡ διάκρισις, ἐπαναλαμβάνομεν, μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ Ἐγὼ θέτει καὶ τὰ ὅρια τῆς κοινωνιολογικῆς γνώσεως. Ἡ κοινωνιολογία συλλαμβάνει καὶ ἀναλύει μόνον ὅ,τι δὲν εἶναι ἀπολύτως προσωπικόν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο—ὡς εἶχον διδάξει ἄλλοτε αὐτοὶ οὔτοι οἱ Gabriel Tarde καὶ Georg Simmel—δὲν συλλαμβάνεται ὑπὸ τῆς κοινωνιολογίας, ὅπως δὲν συλλαμβάνεται λογικῶς καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπαφὴν (πρβλ. σχετικῶς καὶ τὴν πραγματείαν ἡμῶν «Das Individuum als Grenze des Sozialen und der Erkenntnis», ἐν «Archiv für angewandte Soziologie, III. Bd., Heft 2»). Εἴμεθα ἰδιαιτέρως εὐτυχεῖς, διαπιστοῦντες ἐνταῦθα τὸ γεγονός, ὅτι ὠρισμένοι φράσεις, τὰς ὁποίας ὁ Leopold von Wiese χρησιμοποιεῖ εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του πρὸς διαπίστωσιν τῆς σχέσεως, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ «προσωπικοῦ» καὶ τοῦ «κοινωνικοῦ Ἐγὼ» τῶν ἀνθρώπων, συμπίπτουν κατ' οὐσίαν πλήρως πρὸς ὅσα καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἀναπτύξει εἰς τὴν πραγματείαν ἡμῶν «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ κοινωνία» (Ἀρχεῖον Φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν», ἔτος Γ', τεῦχος 2). Ὁ von Wiese λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις μὲ τὴν λεπτοτάτην παρατηρητικότητά, ἡ ὁποία τὸν διακρίνει καὶ ἡ ὁποία ὀφείλεται ἴσως καὶ εἰς τὴν διέπουσαν τοῦτον ἐν πολλοῖς καλλιτεχνικὴν διάθεσιν: «Im Alltags-gewahren wir an andereu und an uns selbst nicht dieses persönliche Ich, sondern mehr das Umweltsprodukt—freilich mit einer gewissen durchschimmernden eigenen Färbung. Soviel von aussen Bestimmtes jedes Ich aufzuweisen vermag, so glaube ich doch—oft am scheinbar Nebensächlichen, an einer Handbewegung, einem Lächeln—die Symbole der Einzigartigkeit zu

erkennen». Κατὰ τρόπον ἀνάλογον εἶχομεν διατυπώσει καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν πραγματείαν τὰς σκέψεις μας. «Τὸ ἀπολύτως ἀτομικὸν στοιχεῖον», ἐγράφομεν, «τὸ ὁποῖον θὰ προσδώσωμεν εἰς τὸν ἔρωτά μας ἢ εἰς τὴν φιλίαν μας, δὲν θὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν οὐδ' ἴπ' ἐκείνου, πρὸς τὸν ὁποῖον στρεφόμεθα καὶ ἀφιερούμεθα. Ἡ καθημερινὴ ζῶν εἶναι πλήρης τοιούτων μικρῶν παροραμάτων, τὰ ὁποῖα, ὅσον περισσότερον μικρὰ εἶναι, τόσον μεγαλειτέραν πικρίαν γεννοῦν εἰς τὴν ψυχὴν μας... Ἐκάστη κίνησίς μας σημαίνει καὶ κάποιαν ἀχαριστίαν πρὸς τὸν πλησίον μας. Δι' ἐκάστου βήματός μας ἀντιπαρορχόμεθα καὶ κάτι, τὸ ὁποῖον προσφέρει εἰς ἡμᾶς ὁ γείτων μας. Δὲν ὑπάρχει διάλογος, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ μὴ μείνῃ ἀνανταπόκριτον ἐκεῖνο τὸ νόημα τῶν λόγων μας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδομεν κυρίως σημασίαν. Αὐταὶ εἶναι αἱ μικραὶ καὶ μυστικαὶ τραγωδίαὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, πρὸ τῶν ὁποίων οὐδεὶς θεατῆς εἶναι διατεθειμένως νὰ σταματήσῃ». Συμφωνοῦντες πλήρως πρὸς τὸν L. v. Wiese, ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι καὶ ἄλλοτε, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶχομεν τονίσει, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἡ κοινωνιολογικὴ γνῶσις σταματᾷ πρὸ τῶν ἀπολύτως προσωπικῶν στοιχείων τῶν πράξεών μας καὶ δὲν ζητεῖ, οὔτε δύναται, νὰ εἰσδύσῃ εἰς αὐτά. Μόνον ὅτι συνιστᾷ τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους καὶ ὄχι ὅτι συνιστᾷ τὴν μοναδικότητα καὶ τὴν «μοναξιότητος» εἶναι λογικῶς συλληπτόν. Ἐξ ὅλων τῶν συστημάτων κοινωνιολογίας ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὠρμήθη ἐκ τῆς πλήρους ἐκτιμήσεως τῆς ἀληθείας αὐτῆς, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ τοῦ Leopold von Wiese.

Ἦδη ὅμως ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἄλλο τι: Ποῖον εἶναι τὸ θεμελιῶδες κριτήριον, ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ὁποίου κατατάσσει ὁ L. von Wiese καὶ ἀναλύει τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους; Εἴπομεν ἤδη, ἀρχόμενοι τῆς ἀναλύσεως τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ συστήματός του, ὅτι ὁ Leopold von Wiese θεωρεῖ ὡς σκοπὸν τῆς κοινωνιολογίας νὰ ὀρίσῃ καὶ ἀναλύσῃ τὰς «μορφὰς» καὶ οὐχὶ τὸ περιεχόμενον τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους. Ἡ κοινωνιολογία, κατ' αὐτόν, ἐρευνᾷ οὐχὶ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς κοινωνικῆς συνεξαοτήσεως τῶν ἀνθρώπων, οὐχὶ τὰ «προϊόντα», ἀλλὰ τὴν «διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς των». Τὰ «προϊόντα» νοοῦνται μόνον ἐν συνδυασμῶν πρὸς τὸ «περιεχόμενον» τῶν πράξεων, δι' ὧν ἐκδηλοῦνται αἱ σχέσεις

τῶν ἀνθρώπων. Ἡ «διαδικασία τῆς παραγωγῆς» των εἶναι δυνατόν νὰ συλληφθῆ καὶ ἀναλυθῆ ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου, τὸ ὁποῖον προσλαμβάνουν ἐκάστοτε αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ τιαύτη ἀνάλυσις ἀνάγει ὁ L. von Wiese εἰς κριτήριον τῆς κατατάξεως καὶ ἀναλύσεως τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ, τὸ ὁποῖον πράγματι διακρίνει τὰς σχέσεις ταύτας ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου των. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κριτήριον εἶναι ἡ ἀπόστασις. Σχέσις σημαίνει ὅπωςδήποτε ἀπόστασιν. Κάθε «κοινωνικόν», δηλαδή μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σημειούμενον γεγονός σημαίνει μείωσιν ἢ αὔξησιν τῆς ἀποστάσεως, ἢ ὁποῖα ὑπάρχει μεταξὺ τούτων, σημαίνει δηλαδή προσέγγισιν ἢ ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κριτηρίου τούτου τῆς ἀποστάσεως — (ἡ ἀπόστασις εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθῆ ἀνεξαρτήτως τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει) — κατατάσσει ὁ L. von Wiese καὶ ἀναλύει τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. Τὸ σύστημα τῶν σχέσεων καὶ τῶν διαφορῶν ὑπ' αὐτῶν προκαλουμένων μορφολογικῶν σχηματισμῶν, ὅπως παρέχει τοῦτο ὁ L. von Wiese, εἶναι ἀσφαλῶς τὸ πληρέστερον, τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιδιώξη κοινωνιολογία ὀρθωμένη ἀπὸ μόνου τοῦ κριτηρίου τῆς «ἀποστάσεως». Ἐρωτᾶται ὅμως: εἶναι τὸ κριτήριον τοῦτο ἐπαρκές; Εἶναι κατ' ἀρχὴν ὀρθὸν καὶ σκόπιμον νὰ ἀποκλεισθῆ πλήρως ἀπὸ τὴν ἀναλύουσαν τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων κοινωνιολογίαν πᾶσα παρατήρησις ἀναφερομένη εἰς τὸ «περιεχόμενον» τῶν σχέσεων τούτων; Ὁ Leopold von Wiese ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὡς ἑξῆς: τὸ περιεχόμενον τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος σχέσεων ἐρευνᾶται ὑπὸ τῶν εἰδικῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Ἐὰν εἶναι οἰκονομικὸν τὸ περιεχόμενον τοῦτο, ἐρευνᾶται ὑπὸ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ἐὰν εἶναι νομικόν, ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου. Ἐὰν εἶναι πολιτικόν, ὑπὸ τῆς πολιτειολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἐν γένει ἐπιστήμης. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ φέρωμεν ἀντίρρησιν τινα. Ἐρωτᾶται ὅμως: δὲν ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ζητήματα, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ συνδέονται πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, δὲν λύουν αἱ εἰδικαὶ κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι, οὔτε αἰ περὶ τὰ εἰδικὰ ἀντικείμενά των στρεφόμεναι «εἰδικαὶ κοινωνιολογίαι»; Τὸ μέγα καὶ θεμελιῶδες πρόβλημα τῆς κατατάξεως καὶ ἀναλύσεως τῶν σχέσεων τούτων ἀπὸ τῆς ἐπόψεως οὐχὶ τοῦ

ειδικωτέρου (οικονομικοῦ, νομικοῦ κ.λπ.), ἀλλὰ γενικωτάτου (λογικοῦ, αἰσθηματικοῦ κλπ.) περιεχομένου των, ἀπὸ ποίαν ἐπιστήμην θὰ τεθῆ καὶ θὰ λυθῆ, εἴαν ὄχι ἀπὸ τὴν κοινωνιολογίαν; Οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῆ βεβαίως, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζητηθῆ ὁ θεμελιῶν τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων νοηματικὸς πυρῆν. Οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῆ, ὅτι ἡ σχέση ἐκείνη, ἡ ὁποία βασιίζεται ἐπὶ λογικῆς σκοπιμότητος, διαφέρει θεμελιωδῶς τῆς σχέσεως, ἡ ὁποία θεμελιούται ἐπὶ ἀμεσωτέρου τινὸς συναισθηματικοῦ δεσμοῦ. Ἡ διαφορὰ τῆς φιλίας π. γ. ἀπὸ τοῦ οικονομικοῦ, ἐπιστημονικοῦ ἢ πολιτικοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι σπουδαιοτάτη. Καὶ ὅμως: αὕτη δὲν συλλαμβάνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀδιαφοροῦντος διὰ τὸ περιεχόμενον τῶν σχέσεων κριτηρίου τῆς ἀποστάσεως. Ἐὐὸ πρόβλημα τῆς διακρίσεως τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης ποία ἐπιστήμη θὰ θέσῃ καὶ θὰ λύσῃ; Μήπως αἱ εἰδικαὶ κοινωνικαὶ ἐπιστήμαι; Ἄσφαλῶς ὄχι! Μήπως ἡ ψυχολογία; Αὕτη θὰ βοηθήσῃ, ὅπως ἐβοήθησεν (ἴσως: ὑπὲρ τὸ δέον) τοὺς Ferdinand Tönnies καὶ Herman Schmalenbach εἰς τὴν λύσιν ἀναλόγων πρὸς τὸ ἀνωτέρω τεθὲν προβλημάτων, δὲν εἶναι δυνατὸν ὅμως καὶ νὰ ἀναλάβῃ συστηματικῶς τὴν ἀντιμετώπισιν αὐτῶν. Δὲν εἶναι ἔργον βεβαίως τῆς ψυχολογίας νὰ κάμῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔκαμε π. γ. ὁ Max Weber εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐξουσιαστικῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεων. Καὶ ὅμως: αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔκαμε ὁ Max Weber καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἄσφαλῶς κοινωνιολογίαν, ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον τῶν σχέσεων τούτων. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου του διέκρινεν ὁ Max Weber τὰς ἐξουσιαστικὰς σχέσεις ἀπ' ἀλλήλων.

Δὲν θέλομεν νὰ κατηγορήσωμεν τὸ σύστημα τοῦ Leopold von Wiese ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε συστηματικῶν κοινωνιολόγων, οὐδεὶς κατώρθωσεν—ἀπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἀπόψεώς του—νὰ καταρτίσῃ σύστημα πληρέστερον τοῦ συστήματος τοῦ L. von Wiese. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοῖμοῦμεν ἁπλῶς νὰ παρατηρήσωμεν, εἶναι τοῦτο: ὅτι ἡ συστηματικὴ κοινωνιολογία θὰ ἔπρεπε, καθ' ἡμᾶς, νὰ θέτῃ κατ' ἀρχὴν καὶ τὰ προβλήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τεθοῦν καὶ λυθοῦν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Συγκεκριμένως θὰ ἔπρεπε ἡ κοινωνιολογία νὰ κατατάσῃ

καὶ ἀναλύη τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὄχι μόνον ἐπὶ τῇ βίσει τοῦ κριτηρίου τῆς ἀποστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ βίσει τῶν θεμελιούντων τὰς σχέσεις αὐτὰς στοιχείων ἢ νοημάτων, διακρίνουσα π. χ. ταῦτα α) εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πηγάζουν ἀπὸ παραδόσιν αἵματος ἢ τόπου, β) εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑπαγορεύονται ὑπὸ σκοπιμότητος καὶ λογικοῦ ἐν γένει ὑπολογισμοῦ καὶ γ) εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐκπηδοῦν ἀμέσως ἐκ πηγῆς συναισθηματικῆς. Πῶς θὰ συνδυάσῃ ὁ συγγραφεὺς τὰ δύο αὐτὰ κριτήρια καὶ θὰ δαμάσῃ συστηματικῶς τὴν οὕτω πως ἐπὶ τὸ πλουσιώτερον (ἀλλὰ καὶ πολυπλοκώτερον) διαμορφουμένην ὕλην του, τοῦτο εἶναι ζήτημα ἕξ ἐκείνων, τὰ ὅποια εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην παρουσιάζονται καὶ λύονται οὐχὶ προκαταβολικῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ συστηματικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου. Πάντως, ἂν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι θὰ προετιμῶμεν τοιαύτην τινὰ εὐρύτερον ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνιολογίας, οὐδόλως ὑποτιμῶμεν τὴν σπουδαιοτάτην σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ σύστημα τοῦ Leopold von Wiese. Πρῶτος αὐτὸς ἀνήγαγε συστηματικῶς τὴν «ἀπόστασιν» εἰς κριτήριον παρατηρήσεως καὶ ἀναλύσεως τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, ἢ ὑπηρεσία δέ, τὴν ὁποίαν προσέφερεν οὕτω εἰς τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν συστηματικὴν τῆς διαμόρφωσιν, εἶναι ἀνεκτίμητος.
